

פרשת בא

(ע"פ הרב יהונתן גפן)

בפרשת השבוע מגיע השיא של עשר המכות שהחריבו את מצרים. חכמינו אומרים, שבמשך ימי מכת החושך, סבלו בני ישראל מהרבה אבדות בנפש. רש"י מצטט את הדעה, שארבע חמישיות מהעם נספו, ורק אחד מתוך כל חמשה שרד (בשלה יג: יח). מדרש המכילתא, שממנו מביא רש"י את פירוש, מצטט שתי דעות אחרות בנושא מספר היהודים שמתו. דעה אחת טוענת שרק אחד מתוך חמישים שרד, והאחרת טוענת שרק אחד מתוך חמש מאות נשאר בחיים. הרב שמעון שוואב מונה מספר בעיות בהבנה הפשוטה של המדרש הזה (מעין בית השואבה, בשלה יג: יח).

ראשית, לפי שתי הדעות האחרונות, חיו שלושים מיליון או שלוש מאות מיליוני יהודים במצרים, לפני המכות. קשה מאוד לקבל שכל כך הרבה יהודים היו במצרים. שנית, לפי כל הדעות, מיליוני יהודים נהרגו, ואם כן, האסון המיוחד הזה היה הרבה יותר גדול מכל המכות מהם סבלו המצרים. לרב שוואב גם קשה מאוד לקבל את זאת. שלישית, רש"י כותב שאותם יהודים מתו ונקברו בזמן החושך, כדי שהמצרים לא יראו שכל כך הרבה יהודים מתים. הוא טוען שאם אנו מקבלים את המדרש באופן פשוט, שמיליוני יהודים נספו, בלי ספק היו המצרים מבחינים באובדן כה משמעותי.

לאור הבעיות שהעלנו, אומר הרב שוואב, אל לנו להבין את המדרש כפשוטו – אלא שמספר קטן (יחסית) מת, ואילו היו ממשיכים לחיות אותם אנשים, הם היו מולידים מיליוני אנשים לאורך הדורות. שלוש הדעות מתווכחות על כמות הצאצאים שהיו נולדים מאותם אלה שמתו. יתכן והם חלוקים רק על איך למנות את הניצולים – דעה אחת חושבת שאנחנו סופרים עד נקודה מסוימת בזמן, כגון בנין בית המקדש, והאחרת מודדת עד נקודה מאוחרת יותר, וכתוצאה מכך, ישנם יותר צאצאים שנולדו על פני תקופה ארוכה יותר.

הרב שוואב משווה פירוש זה לגמרא הדנה ברצח של הבל. הקב"ה פונה לקין ואומר: "קול דְּמִי אֶחִידָה צִעְקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה" (בראשית, ד: י). מסבירה הגמרא שלא רק הדם של הבל היה צועק – אלא גם דמם של כל צאצאיו, שמעולם לא יגיעו לחיים. קין לא רצח אדם אחד לבדו, הוא הרס מיליוני חיים, על ידי פעולתו המתועבת. הרב שוואב מזכיר את הדוגמה הטראגית, שאירעה לא מזמן כמה שמוכר לנו "השואה". הוא אומר שהנאצים לא הרגו ששה מיליוני אנשים בלבד, אלא רצחו מספר מיליונים כפול ומכופל כדוגמת אותם צאצאים שמעולם לא יחיו.

כמו כן, לאסון מותם של יהודים במצרים תהיה השפעתה לטווח ארוך – אמנם מספר קטן מהם מת, אך לאורך הדורות, זוהי אבדה של מיליונים. פירושו של הרב שוואב מספק פרספקטיבה חדשה לגמרי לגבי מותם של היהודים במצרים. אנו יודעים שסיבת מותם היא, שהם לא היו במדרגה הראויה לצאת ממצרים ולהיות חלק מאומתו של הקב"ה שעומדת לקבל את התורה. הרב שוואב טוען, שהאנשים האלה לבטח היו אנשים רעים מאוד, אם

היגיעה להם מיתה כזו. בהתבסס על העובדה שהם היו יחסית קטנים במספר והיו כה רשעים, נראה מפתיע, שהמדרש מדגיש בהבלטה את התוצאות ארוכות הטווח של מותם. מכאן אנו למדים, שאובדן כל יהודי גורם לכאב ללא הגבלה, ולא משנה מה היה אמונתו וסגנון חייו. בנוסף, קיימת אפשרות גדולה שאנשים צדיקים ייצאו מהם.

התורה מספרת, שמשה המחיש את מודעותו לענין זה; כאשר רואה משה איש מצרי מכה איש עברי, אומר הפסוק, "וַיִּפֶן כֹּה וְכֹה, וַיִּרְא פִּי אֵין אִישׁ" (שמות ב: יב). מבאר רש"י שמשה הסתכל בעתיד "שאינ איש עתיד לצאת ממנו שיתגייר". משה ידע שלהרוג אותו יגרום להשלכות ארוכות טווח, ופעל בהתאם לכך.

בדומה לכך, מסופר על הרב שלמה היימן, שנתן שיעור תורה לתריסר תלמידים, בסגנונו הנמרץ. יום אחד, ירד שלג כבד, ורק ארבעה תלמידים הגיעו לשיעור, ואולם הרב היימן הרצה את שיעורו באותו מרץ, כרגיל. שאלוהו תלמידיו: מדוע הוא כה מתאמץ ללמד מספר כה קטן של אנשים. ענה הרב שהוא לא מלמד רק ארבעה תלמידים, אלא את כל צאצאיהם ותלמידיהם.

אם רבותינו רואים במות כמה רשעים אסון כה גדול, איך אנו צריכים להרגיש מול מצבו של העם היהודי בימינו. לאמיתו של דבר קיים רק קומץ מצומצם של אנשים, שבכוונה מפנים עורף לתורה או מקדישים את חייהם להרס ערכי התורה. אמנם, קיימים מיליוני יהודים אשר ללא אשמתם, גדלו ללא ידיעות בתורה ועם תודעה קטנה מאוד של החשיבות להיות יהודי. כל יום נישאים עשרות יהודים בנישואי תערובת, וצאצאיהם היהודים אובדים לנצח. מובטח לנו במקורות שמלך המשיח יגיע ללא קשר עם רמתו הרוחנית של עם ישראל, ולכן, הסיבה שעלינו להושיט יד ליהודים שאינם שומרי מצוות אינה כדי למנוע את הרס האומה היהודית – אין חשש שהדבר יקרה. אבל אנחנו רוצים לתת לכל יהודי וצאצאיו הפוטנציאליים, את הסיכוי להישאר חלק מהאומה הזאת, כדי שגם הם יהיו נוכחים בגאולה השלמה בקרוב.